

A NÀLISI ANTROPOLÒGICA DELS INTERIORS DELS HABITATGES

RODERICK J. LAWRENCE

RODERICK J. LAWRENCE

Doctor en Arquitectura per la Universitat d'Adelaida, South Australia.
Autor de *Le seuil franchi: logement populaire et vie quotidienne en Suisse romande, 1860-1960* (1986) i *Housing, Dwellings and Homes: Design Theory, Research and Practice*.

Doctor en Arquitectura por la Universidad de Adelaida, South Australia.
Autor de *Le seuil franchi: logement populaire et vie quotidienne en Suisse romande, 1860-1960* (1986) y *Housing, Dwellings and Homes: Design Theory, Research and Practice*.

Doctor of Architecture from the University of Adelaide, South Australia.
Author of *Le seuil franchi: logement populaire et vie quotidienne en Suisse romande, 1860-1960* (1986) and *Housing, Dwellings and Homes: Design Theory, Research and Practice*.

RESUM

Aquest article examina els principis teòrics i metodològics per a l'anàlisi dels interiors dels habitatges. Comença amb una crítica dels plantejaments que repeteixen arquitectes, planificadors i administradors d'habitatges. Després proposa una interpretació antropològica dels conceptes de límit, transició i codi espacial que es revelen pertinents per a l'anàlisi de les característiques tant espacials com afectives dels interiors dels habitatges. Aquests conceptes s'utilitzen per a analitzar la transició entre l'interior i l'exterior dels habitatges (especialment el paper pragmàtic i simbòlic assignat al cancell); després examina les relacions entre els espais interiors i les activitats en termes de l'estructura del grau d'intimitat, i la interacció entre l'espai i les activitats domèstiques; finalment s'hi parla de la situació, del significat i de l'ús dels objectes domèstics. Aquestes anàlisis demostren que els ambients de les cases s'assemblen a una xarxa de característiques afectives i espacials inseparables. D'aquesta manera, aquest estudi diversifica la investigació actual sobre els interiors dels habitatges.

INTRODUCCIÓ

Un habitatge —i, de fet, tot edifici— defineix i delimita un espai fet per l'home. És important, doncs, analitzar com uns espais diferents estan separats i units. Els arquitectes utilitzen dos enfocaments predominants per a analitzar l'organització de l'espai domèstic. El primer acata el model forma-funció o el model espai-conducta. Aquestes interpretacions del disseny i de l'ús dels edificis incorporen un concepte anomenat «determinisme arquitectònic», que significa una relació unidimensional entre el disseny dels edificis i les activitats humanes que alberguen. La pràctica actual, en relació a l'habitatge, ha fet ús d'aquest concepte en moltes ocasions; per exemple, una sèrie de manuals sobre l'habitatge publicats per successius governs britànics entre 1919 i 1961 relacionaven models deductius i presumibles d'activitats domèstiques amb disposicions predeterminades de mobles i generaven així plans d'habitatge per als «usuaris desconeguts» de milers de cases. Aquest enfocament és més usual que excepcional pel que fa a la construcció d'habitatges a molts països durant aquest segle.

El segon enfocament inclou interpretacions morfològiques de gent i d'edificis que deriven de l'anàlisi de plans de cases efectuada per CHERMAYEFF i ALEXANDER (1963) i resumida per MARCH i STEADMAN (1971). La pertinença i les limitacions d'aquest planteig han estat examinades en un altre indret i no seran repetides aquí (LAWRENCE, 1982). En resum, es veié que una anàlisi gràfica de diversos habitatges pot subratllar les similituds i les diferències entre diverses cases, però no pot oferir informació sobre el significat i l'ús d'espais determinats. Els límits establerts per

l'home no es creen només físicament, sinó que són també ordenats per paràmetres simbòlics i jurídics de naturalesa transitòria. Aquesta classe d'anàlisi, per tant, només informa sobre les característiques espacials dels habitatges quan aquests inicialment es construïren. Segons això, s'interpreten com a objectes fixos mitjançant una abstracció estàtica que prescindeix de llur història viva. I si s'hi han fet canvis o afegits posteriors? Com es classifiquen i usen les diferents habitacions? Aquestes preguntes tenen a veure amb el disseny i l'ús dels habitatges; no es poden contestar amb una anàlisi gràfica. En resum, limitar l'anàlisi de l'arquitectura domèstica a un estudi de la seva configuració seria un engany greu, perquè el significat i l'ús de l'espai domèstic no depenen únicament de la seva forma. Aquest planteig s'ha d'ampliar per a incloure una anàlisi dels acords entre els significats espacials, socio-culturals i personals dels ambients domèstics a través del temps. En comptes, doncs, de criticar aquestes dues interpretacions dels edificis domèstics, la nostra atenció es fixarà ara en les aportacions al nostre tema procedents d'unes altres disciplines acadèmiques.

METODOLOGIA

Algunes pistes per a la diversificació i la reinterpretació dels interiors dels habitatges han estat publicades per experts de disciplines diverses. Per exemple, alguns antropòlegs socials, incloent-hi TAMBIAH (1969) i HUGH-JONES (1979), ofereixen lúcides etnografies que mostren que, encara que les característiques espacials de l'arquitectura domèstica en les societats no industrialitzades poden ser descrites segons l'orientació, la posició relativa i la demarcació dels espais i dels objectes dins dels habitatges, aquesta descripció no pot explicar el significat social de l'espai domèstic. Cal, a més, que siguin ben enteses unes altres pràctiques diverses relacionades amb la producció i el consum del menjar, la classificació dels animals, les regles de parentiu i algunes convencions socials més. Anàlogament, uns altres historiadors socials com EVANS (1978) i DAUNTON (1983) analitzen que els canvis en la morfologia, els mobles i la utilització dels habitatges no poden dissociar-se d'aquelles variacions en el significat social de l'espai domèstic i de la vida de la casa que produeixen canvis en la relació del resident amb la seva llar. Semblantment, alguns sociòlegs com BOURDIEU (1977) ens fan saber que la personalització de l'espai domèstic varia en funció de factors econòmics, socio-culturals i polítics que topen amb l'estil de vida dels residents. A més, psicòlegs com CSIKSZENTMIHALYI i ROCHBERG-HALTON (1981) i filòsofs com BACHELARD (1964a) i HEIDEGGER (1971) demostren que l'apropiació de l'espai domèstic s'inscriu no simplement en el temps socio-cultural, sinó també en el «món personal» del resident i en l'orientació de la seva conducta.

En resum, aportacions diverses del tipus esmentat aquí

mostren que, més enllà d'una descripció detallada de la disposició i dels mobles d'una habitació, hi ha regles i convencions socio-culturals relacionades amb el disseny, el significat i l'ús de les habitacions. D'altra banda, a més de funcions evidents, com l'afirmació de la categoria social, i a més de descripcions explícites de com l'estructura i els mobles de les cases poden canviar amb el temps, és important comprendre que els interiors dels habitatges estan dotats de significats i valors que són el context específic de llurs residents. I és precisament per això que l'anàlisi de tals factors no materials que influeixen en el disseny, el significat i l'ús de les cases hauria de ser tema d'investigació. En contrast amb estudis anteriors d'autors d'algunes disciplines que examinen ambients domèstics existents, aquest article mostrarà que una interpretació socio-psicològica de les decisions preses durant el procés de disseny arquitectònic sobre la distribució i els mobles de les habitacions pot servir com un context únic no experimental per a estudiar el significat i l'ús previst d'uns interiors de cases des de tres perspectives complementàries:

1. En termes de les «reaccions» dels residents respecte al que han qualificat positivament o negativament a llurs residències passades o presents.
2. En termes de la «interacció» entre diferents membres de la llar, que no comparteixen necessàriament les mateixes aspiracions i els mateixos valors referents als habitatges i a les activitats domèstiques diàries.
3. En termes de la generació de «noves» idees i nous valors referents als habitatges i a la vida de la llar, específicament per a aconseguir certs objectius.

Per aquests motius, el present article té el propòsit de diversificar la investigació actual dels interiors dels habitatges a base d'il·lustrar les relacions recíproques entre les característiques espacials i afectives de les cases.

Definicions

En aquest article, un *codi* es defineix com l'estructura d'un conjunt general de possibilitats de comunicar i comprendre unes característiques determinades de la cultura humana. En aquest sentit, l'arquitectura té un significat social i cultural a més de pragmàtic; l'arquitectura, doncs, codifica regles i convencions socials. Un *codi* binari és una classe de codi que incorpora oposats bipolars, com els valors positius/negatius associats amb els colors verd i vermell dels semàfors. L'exemple del semàfor és interessant perquè un tercer color, el groc, s'hi afegeix sovint per tal d'indicar cautela. Ocorre que el groc és enmig de l'espectre de colors, entre el vermell i el verd. En aquest cas, l'espectre de colors i l'ordenació del moviment del trànsit es corresponen. Amb tot, *no hi ha cap fet inherent a l'espectre de colors que indiqui per què el vermell significa «parar» i no pas «endavant»*. Efectivament, si els

valors assignats als senyals vermells i verds fossin a la inversa, l'ordenació dels dos sistemes no canviaria.

Aquest exemple dels semàfors revela que la classificació i la codificació dels objectes fets per l'home depenen de l'ordenació de límits. Utilitzant exemples repetits d'aquest tipus, LEACH (1976) aplica els conceptes de *límit* i *codi* per generar anàlisis de la classificació i l'ordenació d'artefactes. En el present article, aquests conceptes seran usats per a explorar el significat i l'ús dels interiors dels habitatges. La descodificació dels ambients residencials exigeix una anàlisi de totes les parts components sense oblidar llur paper en la totalitat del context o de les relacions recíproques entre elles.

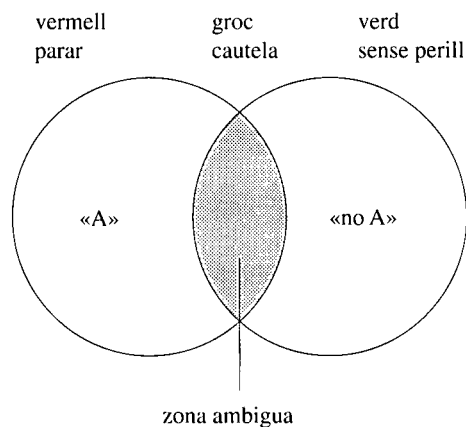

Figura 1. Un diagrama Euler mostra la codificació binària d'espai, objectes o activitats domèstics; de LEACH (1976).

En aquest planteig de codis binaris, Leach utilitza un diafragma Euler per a mostrar la polaritat i els límits entre artefactes que solen ser classificats com a oposats. Per exemple, si la figura 1 vol representar els senyals de trànsit, aleshores «A» és vermell i positiu, mentre que «no A» és verd i negatiu i la zona ambigua entre ambdós és groga i de cautela. La distinció entre vermell, groc i verd depèn de la definició de límits, que són d'índole artificial (altrament, no ens referiríem a diversos colors de l'espectre).

Aquest exemple no vol insinuar que el simbolisme dels colors sigui una constant universal de totes les cultures. Com Leach ja diu, el color vermell no és simplement un senyal de perill, sinó que s'associa en moltes cultures amb l'alegria i és un color dominant de les festes. El punt important que cal copsar és que es tracta d'un conjunt d'elements contrastants que provoquen interpretacions de tipus diferents, no pas del color (o colors) per si sol.

Anàlogament, el concepte de separar i d'unir espais diferents és fonamental en l'arquitectura. Els confins delimiten i defineixen els espais: els tanquen i estableixen un grau d'accessibilitat i de visibilitat entre ells.

Amb tot, dins dels edificis, els límits espacials no necessiten correspondre simplement a les demarcacions físiques de les parets. Més enllà d'aquests límits, la disposició dels mobles pot influir en la manera de circular la gent

i d'usar àrees que, altrament, serien considerades un espai homogeni. En suma, els límits permeten la demarcació explícita o implícita d'objectes o activitats; els situen en posicions específiques relatives a àrees més globals com la façana, que domina públicament el carrer. Així, en termes de la figura 1, «A» podria representar l'àmbit públic del carrer, «no A» podria representar el domini privat interior de la casa i un jardí de davant sense tanca seria la zona ambigua que alhora separa i uneix tots dos dominis.

Tenint aquest exemple en compte, és formatiu mostrar que la connotació sòcio-psicològica dels interiors dels habitatges pot ser analitzada usant els conceptes de límit, d'espai transicional i de codi espacial. Aquests conceptes no inhibeixen l'aplicació creadora d'arquitectes i de planificadors en el disseny de cases, cosa que es pot mostrar si ho referim a un projecte d'investigació a llarg termini. El context d'aquesta recerca ha estat descrit plenament en un altre indret (LAWRENCE, 1982) i no el repetirem aquí; allò que es presentà com un estudi en curs ara ja ha estat completat.

Resultats

Les diferents classes de dades recollides durant aquest estudi han aportat informació complementària sobre les característiques espacials i afectives dels habitatges, les quals ara seran examinades respecte als termes següents:

1. Transicions entre dins i fora de la casa.
2. Interrelacions entre les habitacions.
3. Significat i ús dels objectes domèstics.

TRANSICIONS ENTRE EL DINS I EL FORA DE LA CASA

És interessant examinar com la transició entre els espais públics exteriors i els espais privats interiors de les cases ha estat considerada pels residents. Aquest passatge ha estat analitzat en un altre indret (Lawrence, a la premsa) d'acord amb factors arquitectònics, pragmàtics i psico-socials, i no cal repetir aquí aquesta interpretació. Amb tot, n'hi haurà prou amb un exemple per a aclarir aquest enfocament.

Una anàlisi comparativa del cancell de les cases d'abans, d'ara i del futur ha revelat la relació entre allò que hom havia viscut en el passat i allò que es preferí. Per exemple, un cop la parella es posa d'acord respecte als conjunts de preferències personals, també ho fa en el disseny d'una zona transicional doble com a entrada a llur futur habitatge. Aquesta proposta de disseny és compatible amb cadascuna de llurs biografies residencials per les raons que ara indicarem. Per a la mestressa de casa, la intimitat de la vida familiar és un paràmetre crucial. A més a més, aquesta dona té records positius de la seva infantesa que li agrada evocar. Per al marit, que recorda el precís pla

rectangular de la casa dels seus pares, la recepció dels amics és important, encara que també sosté que cal conservar la intimitat de les activitats domèstiques quan persones que no són les invitades són a la porta principal. Eliminar la possibilitat que es pugui veure l'interior de l'apartament que la parella ha llogat no és factible, i aquest fet és considerat com un defecte per totes dues persones. En contrast amb aquest defecte, la casa futura de forma rectangular precisa inclourà un cancell, afegit a l'exterior d'aquest pla geomètric. El cancell no és dins dels confins de les parets de l'habitatge, però és evident que no és un espai extern públic; és una zona transicional *per excel·lència* que permet que aquesta parella rebi persones no invitades sense haver de fer-les entrar en el domini privat de la casa. Més enllà del llindar que uneix aquest espai transicional a les àrees on es viu, també hi ha un corredor i un penja-robes ben definits, on els invitats o els membres de la casa poden treure's la roba exterior i ser rebuts després en el domini privat de la família.

Aquest exemple demostra que la transició entre l'exterior i l'interior de les cases pot interpretar-se simultàniament com a unió i separació entre l'espai públic i el privat, l'exterior i l'interior, el contaminat i el no contaminat —en el sentit antropològic d'aquests termes, com entén LEACH (1976). Aquesta diferenciació categòrica d'espais interns i externs es pot ampliar fins a incloure la unió i la separació d'espais dins de l'habitatge, a títol de zones per a diferents tipus d'activitats domèstiques, d'acord amb els codis binaris següents:

dins	:	femení	:	privat	:	no contaminat
fora	:	masculí	:	públic	:	contaminat

Segons aquesta interpretació (LAWRENCE, 1987), el cancell té un ordre i una finalitat espacials que són explícits i específics. És pensat per a regular l'accés de gent i d'objectes entre el domini privat i el públic. Se'l necessita per a controlar la visibilitat entre l'exterior i l'interior. No és simplement un espai per a guardar-hi paraigües i abrics, sinó un lloc on l'aparició personal pot ser controlada. No és simplement un passadís entre els espais exteriors i els interiors, sinó un espai on la gent que no ha estat invitada (el carter, el venedor, etc.) pot ser rebuda. La figura 2 representa el paper del cancell com a component espacial fonamental de la transició entre el domini públic i el privat. Tot l'espai exterior compartit que es troba més enllà de la porta d'entrada de cada habitatge és lliurement accessible i visible, mentre que l'espai interior privat no és lliurement accessible ni visible. A més, mentre que els espais externs són profans, l'habitatge és simbòlic, perquè el cancell no solament controla l'accés i la visibilitat entre aquests dos dominis, sinó que, des d'una perspectiva antropològica, regula la matèria contaminada. En suma, el cancell és un espai ambigu, ni públic ni privat, ni sagrat ni profà, al qual hom atribueix una forma espacial i unes

funcions rituals per a impedir que uns éssers no desitjats contaminin la casa i la llar.

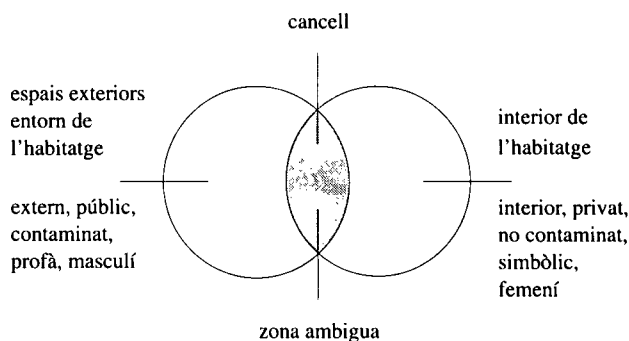

Figura 2. Un diagrama Euler que representa les característiques atribuïdes al cancell pels residents.

L'exposició anterior considera la transició del domini públic i exterior de les àrees residencials als espais privats interiors de l'habitatge en termes del model sòcio-cultural subjacent. En aquest sentit, el disseny d'un habitatge és un escenari on els residents creen llur vida familiar quotidiana i on s'estableixen contactes amb una comunitat més extensa. Com es fa això no depèn de les característiques espacials dels habitatges, sinó d'uns altres factors que inclouen els objectius i els propòsits de la gent i llur experiència anterior com a residents. Per tant, l'estudi de l'organització de l'espai domèstic hauria d'ampliar-se per a incloure una anàlisi de la conducta de la gent d'acord amb *normes i regles explícites* (per exemple, ¿la porta de la cambra de bany ha d'estar tancada amb clau quan la cambra és ocupada?), i *codis i controls implícits* (per exemple, ningú no ha de passar del cancell a la sala de rebre si no l'han invitat). La presència de regles tant explícites com implícites per a l'ús de l'espai es relaciona amb factors sòcio-psicològics que transformen l'ambient residencial d'un «fòrum espacial» un escenari dotat de valors i significat personals. En general, ALTMAN et al. (1981) mostren que ambdós tipus de regles, que poden anar canviant durant un llarg període de temps, ajuden a definir la qualitat de les zones de transició.

INTERRELACIONS ENTRE HABITACIONS

Després d'haver examinat la transició entre l'exterior i l'interior de l'habitatge, és formatiu de considerar l'enllaç i la separació entre diferents habitacions, a les quals hom acostuma a assignar activitats domèstiques específiques. Els planteigs complementaris d'aquest estudi han revelat uns resultats importants pel que fa a la disposició de les habitacions que ara considerarem des de dos punts de vista complementaris.

La missió de la graduació de la intimitat

Una anàlisi dels plans d'una casa revela que una graduació de la intimitat estructura la situació dels espais interiors, que van des dels més accessibles i socials, situats a la vora del cancell, fins als més privats, menys accessibles i no visibles, que es troben més lluny del cancell. Aquesta ordenació d'habitacions es pot estudiar respecte a la posició relativa del cancell en relació al pati central públic i als jardins privats o espais exteriors situats entorn de la perifèria de la residència. Atès que la «porta principal» i el cancell són sempre directament accessibles des del pati públic (no pas les àrees exteriors privades), és evident que existeix una graduació coherent des de les habitacions més públiques fins a les més privades dins de cada casa. Les posicions relatives entre l'entrada/cancell i les altres habitacions de cinc cases es veuen a la figura 3. Aquesta figura revela que, encara que no hi hagi cap correlació directa entre la distància nominal que separa les habitacions de cada casa, existeix una estructura oculta que permet que la situació de les habitacions sigui considerada en relació al nivell desitjat d'intimitat concebut pels residents. En resum, l'habitació dels pares ha estat sistemàticament pensada com l'habitació més privada, en contrast amb el lavabo, que és directament accessible des del cancell i es destina específicament als invitats.

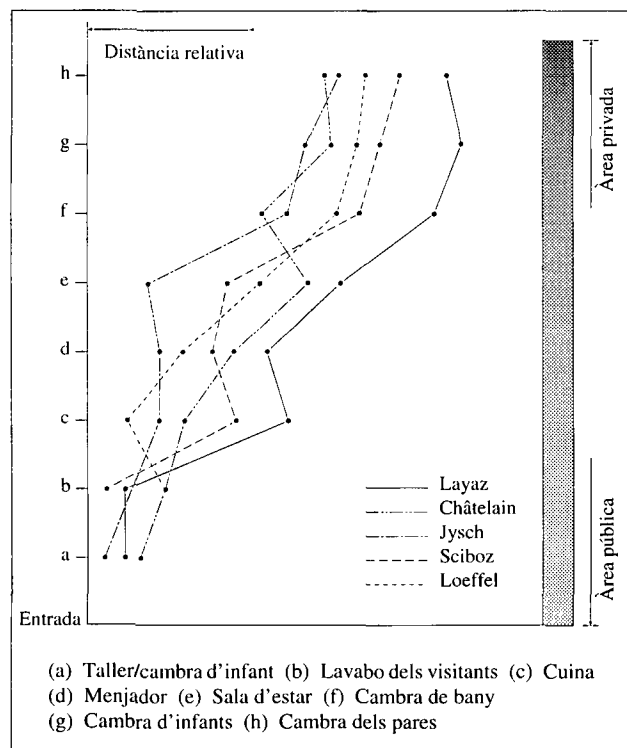

Figura 3. Diagrama que representa la distància entre les habitacions i la porta principal, i llur classificació com a «públiques» i «privades» pels usuaris.

Tot i que la graduació de la intimitat aquí presentada pot localitzar la situació relativa de les habitacions respecte al domini públic de l'ambient residencial, tanmateix no defineix explícitament les relacions espacials entre habitacions, si són accessibles només des d'un corredor de circulació, si hi ha seqüència d'espais o canvis de nivell entre ells. Això és el que farem als paràgrafs següents.

Les relacions entre els espais i les activitats domèstiques

Aquest estudi mostra que la locació espacial de les activitats domèstiques s'ajusta a la manera segons la qual s'acostumen a classificar, situar i interrelacionar les feines domèstiques. Fora dels límits dels espais que es destinen a cuinar, a menjar i al lleure, els residents han fet una distinció clara entre el disseny d'habitacions per a ús diürn i ús nocturn. Bé que hi pot haver un (o dos) espai gran en què les activitats pròpies de la cuina, els àpats i el lleure es juxtaposin, hi ha sense excepció una forma cel·lular estricta i definida per a aquells espais destinats a hostatjar els que dormen o es renten. En aquest estudi, fins i tot és estrany que els infants comparteixin un dormitori!

Aquesta divergència en l'ordenació de l'espai domèstic no solament revela una forta dicotomia entre espais d'ús diürn i d'ús nocturn, sinó també si aquests espais estan pensats per a activitats privades/personals o collectives/domèstiques. El codi binari següent indica la connotació d'espais interiors:

forma cel·lular	ús nocturn	activitats personals
forma «oberta»	ús diürn	activitats collectives

Els orígens d'aquest codi espacial no són clars. L'ordenació dels interiors de les cases s'ha debatut poques vegades durant el procés de disseny per simulacre. A més, no sorgeix directament d'experiències residencials actuals en habitatges de pisos i contradiu la disposició i l'ús habituals de l'espai a llars anteriors.

Aquí s'ofereix una hipòtesi per a explicar el disseny de les llars futures d'acord amb aquest model. Les famílies que participen en el disseny de les llars futures (sobretot les que actualment s'estan a lloguer en un pis subvencionat pel govern) estan fortament preocupades per eliminar les deficiències de la residència present (i potser també de l'anterior). Un dels defectes més corrents dels pisos contemporanis és la falta d'aïllament acústic respecte als pisos contigus. En alguns casos, aquest defecte ha estat el motiu principal perquè hom es construeixi una llar pròpia. Els pisos actuals de totes les parelles excepte una estan situats en un edifici gran que conté molts pisos de lloguer. Aquests pisos tenen totes les habitacions dividides com a cèl·lules. Així que les parelles canvien llur categoria social passant de llogaters a propietaris, llur intenció és mudar-se d'un ambient «sorollós, desagradable i sense millora possible» a un habitatge de millor qualitat. Una manera de

fer-ho és viure en un complex residencial d'una densitat inferior. Una altra manera és eliminar la disposició cel·lular de les habitacions i/o distribuir-les en un nivell únic, cosa que és una característica comuna dels habitatges de pisos (però no pas de cases) a Suïssa.

Aquesta interpretació, unida a l'examen previ de la graduació de la intimitat i a la consideració que els papers i les rutines domèstics s'incorporen a l'organització de l'espai domèstic, mostra que no hi ha una relació determinista entre la forma espacial, l'àrea de les habitacions i la localització de les activitats domèstiques. Paral·lelament, en un nivell psicològic, una casa que alhora allibera els residents dels defectes dels habitatges anteriors i en sintetitza els aspectes positius i d'unes altres llars es converteix en un vehicle important per a expressar un significat sòcio-psicològic. La inversió psicològica en el disseny d'una casa és un criteri important per a la planificació d'ambients residencials i un mitjà de diàlegs personals. Aquesta investigació revela essencialment que la materialització del disseny d'un habitatge comporta un *projecte psicològic* o un objectiu que o bé pot ser estrictament personal, o bé pot ser compartit per altres membres de la llar. Així, els espais i els objectes adquireixen connotacions simbòliques com a resultat dels significats polivalents que diferents persones de la mateixa llar els atribueixen alhora. És important considerar la relació entre un individu i la seva llar no solament en termes de valors i preferències personals, sinó com a expressió d'acords (o potser de conflictes), perquè les cases són, sense excepció, dominis compartits que reflecteixen decisions de consens, sobretot a les habitacions no reservades a usos personals. Resumint, aquest estudi mostra que, si s'utilitzen *codis binaris* relacionats amb classificacions nocturnes i diürnes per a aclarir la definició espacial de les habitacions, hi ha divergències importants entre el disseny de les habitacions destinades a la preparació del menjar i al seu consum, divergències que reflecteixen valors i pràctiques diferents segons si la mestressa de casa és l'única responsable de les feines pròpies de la cuina o és ajudada per uns altres membres de la llar (LAWRENCE, 1982).

SIGNIFICAT I ÚS DELS OBJECTES DOMÈSTICS

Més enllà de l'anàlisi de l'organització de l'espai domèstic proposat aquí, la localització i l'ús dels objectes domèstics i la significació de què són dotats també s'han de tenir en compte quan s'analitzen els interiors de les cases en termes d'una perspectiva sòcio-psicològica.

Durant el procés de disseny per simulacre i les entrevistes amb els residents, s'ha observat que la situació dels objectes domèstics pot tenir una relació directa amb la manera de moblar el pis actual o de ser moblada la residència prèvia dels ocupants. En alguns casos, aquesta relació suggereix una associació constant entre uns mobles

determinats i la disposició d'unes certes habitacions. Per exemple, la col·locació d'un escriptori al dormitori dels hostes dins la maqueta d'una casa té una correspondència directa amb la seva posició a l'habitació per a forasters del pis actual dels usuaris. En uns altres casos, però, la correspondència en la disposició dels mobles no és directa. A la majoria de cases simulades, els residents dissenyaren la cuina ajustant la posició i la dimensió dels aparells, les superfícies de treball i les peces de mobiliari segons la cuina de llur residència present. En ambdós casos, uns mobles determinats foren usats com a *elements de referència* per a regular el disseny simulat de la casa futura. En aquest sentit, s'atribuí una funció pragmàtica als objectes domèstics respecte a l'avaluació de la forma i la grandària de les habitacions i a la posició de finestres i portes.

Al marge d'aquest valor pragmàtic, aquest estudi ha mostrat que els objectes domèstics estan dotats d'un significat simbòlic. Els exemples d'una escala i de la inclusió freqüent d'objectes heretats a les cases simulades han estat ja examinats en un altre indret i no els repetirem aquí (LAWRENCE, 1982). Aquesta classe d'objectes evoca en els residents experiències residencials passades. En aquest sentit, posseeixen associacions i significats personals únics que només es poden apreciar si es coneix la biografia residencial dels ocupants. Tanmateix, a diferència de CSIKSZENTMIHALYI i ROCHBERG-HALTON (1981), que no van considerar la connotació social dels objectes domèstics, aquest estudi mostra la interacció entre valors i significacions personals i socials. La xemeneia no n'és més que un exemple. La llar de foc és el símbol arquetípic *per excel·lència* del reialme domèstic que ha adquirit una connotació social en diverses cultures des de l'antiguitat, la qual encara perdura en societats contemporànies (BACHELARD, 1964b). La provisió de xemeneies compatible amb la calefacció central a totes les cases ho il·lustra bé, però també és evident que la instal·lació d'una xemeneia dona compte del seu valor com a *símbol d'una categoria social*. El fet que els pisos destinats a les persones de renda baixa o mitjana poques vegades o mai tinguin una xemeneia indica que aquesta actua com un *signe* del valor social d'un habitatge i del nivell social dels seus ocupants. Aquests signes poden ser analitzats d'acord amb el principi següent: *els objectes domèstics (i les activitats que s'hi associen) posseeixen uns significats que n'il·lustren la connotació i l'ús en la gamma total d'efectes i activitats domèstics*. En resum, aquesta investigació indica que hi ha tres classes d'objectes, que poden ser classificats de la manera següent:

1. *Signes de construcció*, que són fixos, com les portes, les finestres, les teulades o elements estructurals que serveixen per a l'avaluació de la grandària i la forma de les habitacions a títol d'exigències pragmàtiques, com l'aparellament de les habitacions.
2. *Signes domèstics*, que són mòbils, com els mobles, els objectes familiars heretats o els que tenen un significat

especial (almenys per a algun membre de la llar) i que són consignats mitjançant el procés de disseny per simulacre.

3. *Signes socio-culturals* com la xemeneia, que s'incorporen al disseny de les cases pel seu valor simbòlic més que no pas per raons pràctiques.

En cadascun dels casos esmentats, aquests conjunts de signes es poden distingir dels objectes mundans que no tenen cap significat simbòlic per als membres de la llar. Essencialment, el codi binari simbòlic/profà és pertinent per a comprendre el significat i l'ús dels objectes dins d'una casa.

CONCLUSIÓ

L'estudi de la transició entre l'interior i l'exterior de la llar, les relacions entre els espais i les activitats, i la situació i l'ús dels objectes domèstics que hem descrit aquí revelen que una anàlisi socio-psicològica dels interiors de les cases hauria d'explicar les característiques tant físico-espacials com afectivo-simbòliques de l'espai, dels objectes i de les activitats domèstiques. Lamentablement, però, és habitual que els estudis relatius a la planificació de cases ignorin el significat afectiu de les relacions espacials i de la forma i la posició de les habitacions. De la mateixa manera, els estudis del significat psicològic de la disposició dels mobles han separat sovint la decoració interior de l'estructura morfològica i del context geogràfic de la casa. Aquesta dicotomia conceptual entre les característiques espacials i afectives dels habitatges ha inhibit el desenrotllament d'una comprensió ontològica dels ambients domèstics.

En resum, aquest assaig demana i proposa una redefinició i una diversificació de la investigació actual sobre els interiors de les cases. Ha ofert i ha aclarit uns certs principis teòrics i metodològics per a l'anàlisi d'ambients domèstics. Globalment, l'exposició anterior mostra que els ambients domèstics són com una xarxa sense costures de consideracions afectives i espacials que constitueixen un conjunt interactiu. Per aquesta raó fonamental no es poden usar «models» predeterminats de la disposició de mobles i de pautes d'activitats (sovint adoptats en la pràctica moderna de construcció d'habitatges) com a recursos per al disseny perquè representen malament la naturalesa intrínseca de la vida domèstica. El coneixement i la informació sobre el disseny, la significació i l'ús de les cases només poden derivar d'un model relatiu (no pas d'un d'absolut) de la vida domèstica. Aquest model permet que l'anàlisi dels interiors de les cases i de la vida domèstica pugui ser considerada des de tres perspectives complementàries:

1. Segons la *reacció* del resident respecte al que ha qualificat positivament o negativament a residències anteriors o actuals.

2. D'acord amb la *interacció* entre diferents membres de la llar, que no comparteixen necessàriament les mateixes aspiracions i els mateixos valors pel que fa al disseny d'una casa nova.

3. En relació a la *generació* de noves idees i nous valors respecte a les cases i a la vida de la llar, específicament per a aconseguir uns certs objectius.

Des de cadascuna d'aquestes perspectives, una anàlisi ontològica dels interiors de les cases pot enriquir la comprensió corrent de la naturalesa de l'espai domèstic i de la vida de la llar.

Bibliografia citada

- ALTMAN, I., VINSEL, A., i BROWN, B. (1981), «Dialectic Conceptions in Social Psychology: an Application to Social Penetration and Privacy Regulation», a L. Berkowitz (ed.), *Advances in Experimental Social Psychology*, 3 : 107-160, Academic Press, Nova York.
- BACHELARD, G. (1964a), *The Poetics of Space*, Orion Press, Nova York.
- (1964b), *The Psychoanalysis of Fire*, Beacon Press, Boston.
- BOURDIEU, P. (1977), *Outline of a Theory of Practice*, Cambridge University Press, Cambridge.
- CHERMAYEFF, S. i ALEXANDER, C. (1964), *Community and Privacy: Toward a New Architecture of Humanism*, Doubleday, Garden City, Nova York.
- CSIKSZENTMIHALYI, M. i ROCHBERG-HALTON, E. (1981), *The Meaning of Things: Domestic Symbols and the Self*, Cambridge University Press, Nova York.
- DAUNTON, M. (1983), *House and Home in the Victorian City*, Edward Arnold, Londres.
- EVANS, R. (1978), «Figures, Doors and Passages», *Architectural Design*, 4 : 267-278.
- HEIDEGGER, M. (1971), *Poetry, Language, Thought*, Harper Row, Londres.
- HUGH-JONES, C. (1979), *From the Milk River: Spatial and Temporal Processes in Northwest Amazonia*, Cambridge University Press, Cambridge.
- LAWRENCE, R. (1982), «A Psychological-spatial Approach for Architectural Design and Research», *Journal of Environmental Psychology*, 2 (1) : 37-51.
- (1987), *Housing, Dwellings and Homes: Design Theory, Research and Practice*, John Wiley and Sons, Chichester UK, Nova York.
- LEACH, E. (1976), *Culture and Communication: The Logic by which Symbols are connected*, Cambridge University Press, Cambridge.
- MARCH, L. i STEADMAN, Ph. (1971), *The Geometry of Environment*, Royal Institute of British Architects Press, Londres.
- TAMBAH, S. (1969), «Animals are Good to think and Good to prohibit», *Ethnology*, 8 (4) : 424-459.